

Nr 108.

Af herr vice talmannen **Staaff m. fl.**, om skrifvelse till Kungl.

Maj:t angående tillägg till lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom m. m.

Vid 1909 års riksdag föreslogs i motionen nr 127 af undertecknad Karl Staaff m. fl.:

1:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, att, då aftal om förvärf enligt lagens 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden vore belägen, berättigades på vissa villkor inlösa densamma;

2:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan utvidgning af ofvan nämnda lag, att densamma komme att vinna tillämpning för hela Gäflehörings län; samt

3:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kunde låta verkställa en fullständig utredning rörande bolags jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunde påkallas.

Ifrågavarande motion bifölls af Andra kammaren — såsom förut skett beträffande samtliga däri framställda förslag vid 1907 och 1908 års riksdagar. I Första kammaren blef motionen däremot afslagen.

Till stöd för afslaget å det under 1:o) här ofvan omförmälda yrkandet anfördes hufvudsakligen, att genom ett bifall till detsamma skulle

uppställas ett ytterligare hinder utöfver de redan befintliga för bolags jordförvärf i de nordliga länen, hvilket icke kunde anses påkalladt af förhållandena. För önskemålet att skapa allmänna skogar i större omfattning funnes för öfrigt andra och lämpligare utvägar. Staten kunde i ifrågavarande hänseende icke ingripa annat än i särskilda fall, och kommunerna torde mera sällan äga medel att disponera för ifrågavarande ändamål.

Mot yrkandena på utvidgning af tillämplighetsområdet för 1906 års förbudslag anfördes åter, att ifrågavarande lag ännu varit för kort tid i verksamhet, för att man på grund af vunnen erfarenhet skulle kunna hämta stöd för en sådan utvidgning. Särskildt vore det opåkalladt att låta lagen gälla för hela Gäfleborgs län, enär åtminstone i vissa delar däraf den jordbruksidkande befolkningen alldeles icke vore i behof af ett sådant skydd för sin existens, som med 1906 års förbudslag afsetts. För öfrigt innebure ifrågavarande förslag (jänte en del andra med dem likartade) till sin egentliga syftning ett angrepp på *själfva äganderätten*. Man började med att angripa de större jordkomplexen, ty där räknade man, att försvararne skulle vara färre. Men därefter, sedan äganderättsprincipen en gång blifvit rubbad, trodde man sig så mycket lättare kunna kasta sig mot äganderätten, när frågan rörde sig om bondens hemmanslott, handtverkarens stuga eller daglönarens sparpenning. Det hela vore ett utflöde af en ny grundsats för samhällslifvet, den privata äganderättens upphörande.

Gentemot de sålunda åberopade afslagsskälerna tillåta vi oss framställa följande erinringar.

Hvad först angår det föreslagna tillägget till § 3 i förbudslagen, så skulle därigenom till förmån för det allmänna i viss mån neutraliseras den nu undantagsvis åt bolag och föreningar medgifna rätten att förvärfva skogsmarker. Detta undantag från förbudslagen leder i sin nuvarande omfattning därtill, att bolagen fortfarande kunna i sina händer samla högst afsevärda skogsarealer, hvilket ju genom förbudslagen skulle förekommas. Att ett totalförbud skulle vara lämpligaste medlet härutinnan, har Andra kammaren för sin del redan genom beslut åren 1901 och 1903 uttalat, och i samma riktning gick äfven Norrlandskommitténs hemställan af år 1901. Det oaktadt ifrågasattes nu icke att göra förbudet totalt, utan endast att göra det något mera verksamt, än det för närvarande är. Den ifrågasatta inskränkningen skulle uppenbarligen få betydelse i de fall, då staten eller kommunen funne det för sig fördelaktigt att begagna sin

lösningrätt; att på förhand uttala sig om i hvilken utsträckning sådant skulle komma att ske, är uppenbarligen mycket vanskligt.

Beträffande vidare frågan om omedelbart utvidgande af förbudslagens tillämpningsområde, så att det skulle omfatta hela Gäfleborgs län, så lär det knappast kunna med fog förnekas, att lagens nuvarande begränsning till att gälla endast vissa socknar af detta län är tämligen godtycklig. Såsom äfven under diskussionen i Första kammaren framhållits, äro nämligen i åtskilliga socknar i Gäfleborgs län, hvilka nu icke beröras af lagen, förhållandena fullt likartade med förhållandena i de socknar, som äro underkastade förbudslagen. Sålunda har det exempelvis påvisats, att i Ljusdals socken, som icke lyder under förbudslagen, bolagens jordförvärf från 1895 till 1900 ökats från 12,2 procent till 41,1 procent af hela mantalet, och i hela Gäfleborgs län har det visats, att förvärfsoökningen under perioden 1900—1905 undergått en stegring från 317 till 481 mantal, d. v. s. en ökning af ungefär 34 procent. Yrkandet att omedelbart indraga hela Gäfleborgs län i lagens tillämpningsområde torde således vara väl motiveradt.

Hvad slutligen beträffar de principiella invändningarna mot den föreslagna utredningen angående bolagens jordförvärf i södra och mellersta Sverige, så synes lagstiftningen redan genom 1906 års förbudslag hafva förklarat desamma ej förtjäna afseende, när det gäller att skydda de viktiga samhällsintressen, som genom bolagens öfverhandtagande jordförvärf sättas på spel. Är det rätt att för tryggande af den jordbrukande befolkningens bestånd förbjuda bolag och ekonomiska föreningar att förvärfva fastigheter i Norrland och Dalarne, så måste det äfven vara rätt att, om det för samma ändamål visar sig vara nödvändigt, införa samma förbudslagstiftning i de södra och mellersta delarne af riket. Om det är nödvändigt, kan man ej med visshet veta utan föregående utredning. Att emellertid åtminstone i vissa län förhållandena äro fullt mogna för en dylik lagstiftning synes ganska sannolikt, då man tager kändedom om de i länsstyrelsernas femårsberättelser meddelade uppgifter angående de i bolags ägo varande fastigheter. Man finner däraf exempelvis, att mantalet af aktiebolagens fastigheter utgjorde:

	år 1885	år 1905
i Stockholms län	133,881	256,224
i Östergötlands län	119,954	204,617
i Kristianstads »	2,885	23,996
i Malmöhus »	20,628	95,519
i Kronobergs »	22,488	93,529

	år 1885	år 1905
i Hallands län	0,807	10,279
i Skaraborgs län	55,984	106,621
i Värmlands »	159,894	197,802

Så mycken erfarenhet torde för öfrigt redan vara vunnen af 1906 års förbudslagstiftning, att densamma ingalunda mötts af den allmänna ovilja, som dess motståndare förespådde. Tvärtom synes man alltmer hafva kommit till insikt om lagens nytta, och äfven de, mot hvilkas intressen den är riktad, synas med jämnmot finna sig i densamma. Påståendet, att ifrågavarande lagstiftning skulle utgöra ett angrepp på äganderätten såsom sådan, torde ej vara hållbart. Det är visserligen sant, att den strider mot principen att äganderätten till fastighet innebär den absolut oinskränkta rätten att förfoga däröfver. Men denna princip är redan för länge sedan öfvergifven. Detta torde till fyllest framgå af en erinran om expropriationslagstiftningen och lagstiftningen om vård af enskildes skogar. För öfrigt är det så långt ifrån att den lagstiftning, hvarom här är fråga, afser att tillintetgöra den individuella äganderätten såsom sådan, att den tvärtom afser att skydda denna form af äganderätt från att utträngas af den kollektiva äganderätt, som representeras af bolagens jordförvärf.

Då vi alltså ej funnit oss öfvertygade af de mot ifrågavarande förslag framställda invändningar, tillåta vi oss hemställa:

1:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, att, då aftal om förvärf enligt lagens 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden är belägen, berättigas på vissa villkor inlösa densamma;

2:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan utvidgning af ofvannämnda lag, att densamma kommer att vinna tillämpning för hela Gäfleborgs län; samt

3:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kan låta verkställa en fullständig utredning rörande

bolags jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunna påkallas.

Stockholm den 27 januari 1910.

<i>Karl Staaff.</i>	<i>Fridtjuv Berg.</i>	<i>Jakob Pettersson.</i>
<i>Ad. Wiklund.</i>	<i>D. Persson</i> i Tällberg.	<i>E. A. Nilson.</i>
<i>Carl Jansson</i> i Edsbäcken.	<i>G. Jansson.</i>	<i>J. Bromée.</i>
<i>K. G. Karlsson.</i>	<i>Th. af Callerholm.</i>	<i>Carl Carlson Bonde.</i>
<i>Johan Ericsson.</i>	<i>S. H. Kvarnzelius.</i>	<i>Frithiof Söderbergh.</i>
<i>Joh. Ström.</i>	<i>L. Gust Broomé.</i>	<i>Ernst Beckman.</i>
<i>Axel Schotte.</i>	<i>Karl Starbäck.</i>	